

HAMID OLIMJON ASARLARI LEKSIKASI VA POETIK MAHORATI

Imamova Gulnora Talibovna

JDPU O‘zbek tili va adabiyoti fakulteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Hamid Olimjonning she’riy va doston asarlarida uchraydigan leksik birliklar tahlil qilingan. Xususan, poetik, xalqona, tarixiy, ma’naviy va ekspressiv leksik qatlamlar o‘rganilib, ularning asar badiiyligi va obraz yaratishdagi o‘rni yoritilgan. Maqola shoir tilining boyligi va uslubiy xususiyatlarini ochib berishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: leksika, uslub, poetika, leksik birliklar, sematika, leksema, tilning lug‘at boyligi.

Абстрактный: В данной статье проводится лексический анализ поэтических и эпических произведений Хаида Алимджана. Особое внимание уделяется поэтической, народной, исторической, духовной и экспрессивной лексике, а также их роли в художественной выразительности и создании образов. Статья направлена на раскрытие богатства языка и стилистических особенностей поэта.

Ключевые слова: лексика, стиль, поэтика, лексические единицы, семантика, лексема, словарный состав языка.

Abstract: This article analyzes the lexical features found in the poetic and epic works of Hamid Olimjon. Special attention is given to the poetic, folk, historical, spiritual, and expressive lexical layers and their role in the artistic richness and character development in his works. The paper aims to reveal the poet's linguistic richness and stylistic features.

Keywords: lexicon, style, poetics, lexical units, semantics, lexeme, vocabulary of the language.

Hamid Olimjon o‘zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri bo‘lib, uning badiiy merosi o‘ziga xos poetik til, obrazlilik, boy leksik qatlam bilan ajralib turadi. Shoirning she‘rlari, dostonlari va dramatik asarlarida xalqona ruh, milliy qadriyatlar, tarixiy obrazlar va zamonaviy g‘oyalar mujassam. Ushbu maqolada Hamid Olimjon asarlarida ishlatilgan leksik birliklar, ularning semantik va uslubiy xususiyatlari, shoir leksikasining badiiy-estetik funksiyasi tahlil qilinadi.

Poetik leksika va obrazlilik – Hamid Olimjon she‘riyatining eng yorqin jihatlaridan biri bu — obrazlilik va poetik ifodadir. Shoir tabiat tasvirida, inson ruhiy kechinmalarini ifodalashda poetik leksikani mohirlik bilan qo‘llagan. Masalan, “tong nurlari jilmaydi”, “ko‘ngil gulshanida bahor”, “ko‘zlarim yulduzday porlaydi” kabi poetik iboralar shoir leksikasining badiiy kuchini ko‘rsatadi. Bu kabi ifodalar obrazlar yaratishda, hissiy muhitni taqdim etishda muhim rol o‘ynaydi.

Xalqona va milliy leksikaShoirning ijodida xalq og‘zaki ijodi an‘analaridan keng foydalanilgan. U xalq maqollari, iboralari, afsonaviy obrazlarni o‘z she‘rlariga olib kirgan. “Yurtim”, “el dardi”, “ona tuproq”, “halol rizq”, “musofirlik” kabi so‘zlar va iboralar xalqning hayot falsafasi, dunyoqarashi bilan uyg‘unlashgan. Bu leksik birliklar Hamid Olimjonning asarlarini xalqona, milliy ruhda to‘ldirib, ularni yuraklarga yaqin qiladi.

Tarixiy va ma’naviy leksika - Hamid Olimjon “Zaynab va Omon”, “Semurg”, “Tohir va Zuhra” kabi dostonlarida tarixiy va afsonaviy motivlarga murojaat qilgan. Bu asarlarda “podsho”, “xon”, “zindon”, “sipoh”, “mehnatkash”, “adolat”, “e’tiqod” kabi tarixiy va ma’naviy leksik birliklar keng qo‘llaniladi. Ular orqali shoir o‘tmishga nazar tashlab, zamonaviy ijtimoiy g‘oyalarni ilgari suradi. Ayniqsa, “Zaynab va Omon” dostonida sinfiy kurash, tenglik, ozodlik g‘oyalari shunday leksik vositalar orqali ifoda etiladi.

Ekspressiv emotsional leksika - shoir lirik asarlarida inson qalbining nozik kechinmalarini, muhabbat, sadoqat, sog'inch kabi tuyg'ularni ekspressiv leksika orqali yuksak badiiylik bilan ifodalaydi. "Yuragim titraydi", "ko'zlarim yoshga to'ldi", "quvonchdan yuragim charx urdi" kabi ifodalar ruhiy holatlarni jonli va ta'sirli tasvirlaydi. Emotsional leksika shoirning lirik qahramoni obrazini yanada ishonchli va samimiy qiladi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, Hamid Olimjon asarlari o'zbek leksikasining barcha qatlamlarini o'z ichiga olgan. U poetik, xalqona, tarixiy, ma'naviy va ekspressiv leksikani uyg'un holda ishlatib, o'ziga xos badiiy olam yaratgan. Shoir leksikasi orqali o'zbek xalqining ruhiyati, hayot falsafasi, orzu-umid va kechinmalari aks etadi. Hamid Olimjonning badiiy uslubi va til boyligi bugungi adabiyotshunoslik va tilshunoslik uchun ham dolzarb tadqiqot obyekti bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Olimjon H. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1986.
2. Karimov N. Hamid Olimjon poetikasi. – Toshkent: Fan, 1997.
3. Sharipov S. Adabiy til va badiiy uslub. – Toshkent: O'zbekiston, 2004.
4. Мамедова Л.Л. Лексика и поэтический стиль. – Москва: Наука, 1991.
5. Wellek R., Warren A. Theory of Literature. – New York: Harcourt, 1956.